

1 PENIAZE

Čo sa naučíš:

- Objasniť význam peňazí v živote človeka a spoločnosti na zabezpečenie potrieb.
- Popísať vývoj peňazí na Slovensku v historickom kontexte.
- Objasniť význam eura a posúdiť prínosy zavedenia eura pre Slovensko.
- Vysvetliť podstatu bohatstva a chudoby vo vzťahu k peniazom.
- Uviesť príklady, ako záujmy a poznatky dokážu ovplyvniť príjem a využitie peňazí počas života.

"Ani láska neurobila z ľudí takých bláznov, ako to dokázali peniaze."

(Robertson, ekonóm)

Prečo pračlovek nemal peniaze?

„Ak chceme pochopiť súčasnosť musíme poznať minulosť.“

Odpoveď nie je ťažká. Nemal ani peniaze, ani bicykel, ani telefón ..., pretože ich v tom čase nepoznal a nepotreboval. Práve vývoj spoločnosti a potrieb človeka priniesol so sebou to, čo dnes považujeme za samozrejmé a bez čoho si často nevieme život ani predstaviť.

Ako sme žili bez peňazí?

„Človek je otrokom peňazí“ (indické príslovie)

S deľbou práce vznikla výmena. Už v dobe kamennej dochádzalo k výmene medzi lovcami, zberačmi, tými, čo pestovali plodiny, spracovávali kožu alebo vyrábali nástroje. Menil sa prebytočný tovar za potrebný tovar - dobytok za obilie, kožušiny za pôdu. V rôznych častiach sveta boli tieto tovary (komoditné peniaze) odlišné. Pri naturálnej výmene sa postupne hľadali tovary, ktoré sa ľahko vymieňali a stali sa tovarovým platidlom. Za jantár zo severu sa platilo vínom z juhu, v Číne boli platidlom vzácne mušle kauri (1200 p.n.l.), hodvábné šatky alebo ryža, v Grónsku tuleň, v Indii korenie, tkáči používali plátno, poľnohospodári merice obilia, Slovania používali ako platidlo železné hrivny (hodnota bola vyjadrená váhou, otvory uľahčovali prenos). Tovarové platidlá mali mnohé nevýhody. Ťažko sa skladovali a prenášali, mali obmedzenú trvanlivosť, nedali sa rozmieňať a deliť, ťažko sa porovnávali navzájom.

	
<p>V katastri Trenčianskych Teplíc, v oblasti Pliešk sa našli kamenné nástroje szeletienskej kultúry: 1, 2, 5-7 – škrabadlá; 3, 4 – driapadlá; 8 – listovitý hrot.</p>	<p>hrivny</p>
	
<p>mušle</p>	<p>kauri 500 kauri</p>

Prečo vznikli peniaze?

„Peniaze slúžia ako symbol na uľahčenie výmeny tovarov medzi ľudmi.“ (Platón, 5. stor. p.n.l.)

Všeobecným tovarovým platidlom (univerzálnym ekvivalentom) sa miesto rôznych tovarov postupne stali odvážené kúsky lazuritu, bronzu, zlata a striebra alebo ich zliatiny (elektrum). Dobytok ako peniaze sa datuje do roku 9000 p.n.l. V niektorých častiach Afriky bol ešte používaný ako peniaze v polovici 20. storočia. V 7. stor. p.n.l. vytvorili prvé peniaze Feničania v Malej Ázii (Lydia – dnešné Turecko), od nich ich prevzali Gréci, potom Rimania a potom celý civilizovaný svet.

Časom ku kovovým minciam pribudli aj papierové peniaze. V Číne ich používali už v 7. storočí, keď došli zásoby medenej rudy na mince. V Európe sa objavili v 17. storočí, keď Švédsku banka vydala bankovku - vkladovú listinu (dôkaz o uložení zlata v banke). Na našom území sa ujali až v 18. storočí, za čias panovania cisárovnej Márie Terézie. Papierové peniaze mohol vydávať len panovník, ktorý zaručoval, že hodnota vydaných papierových peňazí nie je vyššia, ako hodnota zlata, ktorú predstavujú. Toto pravidlo dnes už neplatí.

Aby sa bankovka začala v bode zlomu trhať, museli by sme ju tam a späť na tom istom mieste zložiť až 80 000 krát. Pretože peniaze sa znečisťovali, vo Washingtone si ich od roku 1916 mohli ľudia oprat' a ožehliť. V roku 2008 sa napríklad na amerických dolároch objavilo viac stôp po kokaine ako na ktorejkoľvek inej mene. Avšak niekedy nesú aj stopy výkalov, streptokokov a iných nečistôt. Na bankovkách môžeme nájsť aj niektoré zaujímavosti – napríklad americká vlajka na jednom z kanadských dolárov alebo iné maličkosti.

		
<p>Zlatý kremnický florén</p>	<p>Hrudka striebra</p>	<p>Najstaršia minca z obdobia rokov 323 - 281 pred naším letopočtom, nájdená spolu s Košickým zlatým pokladom.</p>

Načo sú nám peniaze?

„Sú oveľa dôležitejšie veci, ako peniaze. Je len potrebné mať peniaze, aby sme si ich mohli kúpiť.“ (Prosper Mérimée)

Peniaze nám umožňujú nakupovať. Ak máme 5 eur, môžeme sa za ne naobedovať, môžeme za ne cestovať, ísť do kina, kúpiť niekomu darček alebo sebe niečo na oblečenie. Umožňujú nám šetriť. Môžeme ich odložiť do pokladničky alebo ich uložiť na účet. Umožňujú nám určovať ceny alebo vyrovnávať dlhy. Môžeme si plánovať mýňanie vreckového na dôležité a menej dôležité potreby.

Kto je chudobný a kto bohatý?

„Bohatstvo nie je o tom, koľko peňazí máš. Bohatstvo je to, čo Ti zostane, keď prídeš o všetky svoje peniaze.“

Ak deti nemôžu dostať od rodičov všetko, po čom zatúžia, majú pocit, že sú chudobní. Pocit chudoby môže mať aj bežný človek, ak žije v prostredí mimoriadne solventných ľudí.

Pocit chudoby, naopak, nemusí mať ten, kto má nedostatok financií, ale všade naokolo vidí hlad a biedu, ktoré on našťastie nemá.

Objektívne za chudobného považujeme človeka, ktorý nemá zaistené podmienky pre dôstojný život a uspokojenie základných ľudských potrieb (jedlo, voda, oblečenie, ochrana zdravia, vzdelanie, ľudské práva). Svetová banka posudzuje mieru chudoby podľa denného príjmu na osobu. V extrémnej chudobe žijú ľudia, ktorí majú menej ako 1 USD na deň (je ich viac ako 1 miliarda). Mimoriadne chudobní sú i tí, ktorí žijú za menej ako 2 USD na deň a tých je na svete viac ako 2,5 miliardy, ale i tí, ktorí nemajú prístup k pitnej vode alebo nemajú domov a tých je až 1/6 ľudstva.

Čo je bohatstvo? Nie sú to len peniaze a majetky. Mnohí ich majú, ale nie sú šťastní, lebo nemajú čas, priateľov, ani zdravie. Pre mnohých je bohatstvom zdravie, čas a možnosť venovať sa svojim záujmom. Aj na to síce často potrebujeme peniaze, ale nie sú prvoradé.

Viete, že ...?

- Slovo milionár prvýkrát použil Benjamin Disraeli v roku 1826 v románe Vivian Grey.
- Na svete je asi 9 miliónov milionárov a asi 800 miliardárov – počet sa priebežne mení.
- 80 percent milionárov jazdí na ojazdených autách.
- Priemerný vek 400 najbohatších ľudí sveta je viac ako 60 rokov.
- Najbohatšia žena na svete Hetty Green Wilks zanechala v roku 1955 v závete majetok 90 miliónov dolárov, ktorý sa našiel v plechovej škatuľke spolu s kúskami mydla.

Barterové obchody

„Za ledačo škoda peňazí vydat’.“ (slovenské príslovie)

Výmenný (barterový) obchod prebieha v obmedzenej miere dodnes. Vymieňajú sa, napríklad, tovary a služby. Bartrujú sa stroje, podlahy, kúrenie, nábytok, úprava záhrad, zateplovanie, relaxačné pobyty, reklama a pod.

V medzinárodnom obchode je barter signálom, že existuje veľká nedôvera voči bankovému systému, alebo mimoriadna situácia. Do popredia sa dostáva počas kríz a vojen, keď je veľká nesolventnosť alebo hyperinflácia. Obchoduje sa s tým, čo má praktické použitie (voda, ropa, cukor, ryža ...).

Príklady barterových obchodov

Počas embarga v Iraku (1996) umožňoval program Ropa za potraviny predávať Iraku ropu, za ktorú zabezpečoval humanitárnu pomoc pre obyvateľov, Irán sa počas embarga EÚ (2012) dohodol s Indiou na dodávkach ropy výmenou za zlato, počas potravinovej krízy Egypt a Sýria podpísali barter pšenice za ryžu, Filipíny sa neúspešne pokúsili dohodnúť barter s Vietnamom.

Jona M. Huntsmana väčšinového vlastníka najväčšej chemickej spoločnosti na svete vyrábajúcej polystyrénové škatuľky na Big Mac, arabské ropné embargo (1973) takmer zničilo. Aby sa dostal k surovine (rope), neraz musel vymieňať aj šesť produktov rôznych firiem, aby napokon získal, čo potreboval pre výrobu. Aj vďaka tomu je jedným z najväčších výrobcov polystyrénu na svete.

Relaxačný komplex ponúkne pobyt za 1 500 eur za reklamnú kampaň. Reklamná firma využije ponuku a za reklamnú kampaň umožní svojim zamestnancom relaxačný pobyt.

Ťažobné veže v Iraku

Obilie na Slovensku

Ryžové polia vo Vietname

Príklad z dávnej Perzie

Perzský panovník chcel splniť akékoľvek pranie vynálezcovi šachu. Ten bol výborným matematikom a nepýtal si odmenu v peniazoch alebo zlate, ale žiadal zdanlivo málo. Požiadal položiť na prvé políčko jedno zrnko pšenice a na každé ďalšie dvojnásobok množstva z predchádzajúceho políčka. Panovník nepredpokladal, že ani zásoby celej jeho ríše na odmenu nepostačia, lebo na poslednom políčku bolo také množstvo, ktoré niekoľkokrát prevyšovalo ročnú úrodu obilia na celej planéte.

Aké funkcie majú peniaze?

„Veľa zarobiť, rozumne míňať a šetriť, to je program!“ (Tomáš Baťa)

Peniaze:

- sú prostriedkom výmeny - môžeme za ne nakupovať.
- sú nositeľom hodnôt - majú stanovenú hodnotu, preto ich môžeme odkladať a sporiť si na kúpu niečoho, čo budeme potrebovať v budúcnosti. Neukladáme ich však do pančuchy, ako to robili ľudia v dávnej minulosti, ale do bánk, kde sú chránené pred krádežou alebo pred infláciou.
- sú zúčtovacia jednotka - pomocou peňazí vieme vyjadriť cenu tovaru (napr. farby) alebo služby (napr. vymaľovanie bytu), môžeme robiť rodinný rozpočet alebo stanoviť kurz cudzej meny.

Odkedy sa vyrábajú mince?

„Peniaze Vám nemôžu kúpiť priateľov, ale získate nepriateľov z vyššej triedy.“ (Spike Millgan)

V starovekom Ríme sa mince vyrábali v chráme Juno Moneta – odtiaľ pochádza aj slovo „money“ (peniaze). Na našom území začali raziť vlastné mince Kelti (od 4. do konca 1. stor. pred n.l.). Keltské mince boli postupne nahradené rímskymi, ktoré boli v obehú vďaka pohybu rímskych vojakov a obchodníkov (od 1. po 5. storočie). Dôvodom bolo i to, že Veľká Morava nemala vlastné mincovanie. Počas Uhorského štátu sa platilo denármi, striebornými grošmi, dukátmi a kremnickými florénmi. Najstaršie mince sa razili ručne na kláto za pomoci razidiel a kladiva. Tento spôsob sa používal až do 17. storočia. Postupne sa zaviedla aj strojová razba – v Kremnici sa od roku 1661 používal valcovací raziaci stroj a od roku 1710 vretenový lis (balanciér) a od 19. storočia automatické raziace stroje.

Najväčšou známou mincou boli medené plechy dlhé meter a široké pol metra s váhou 40 kg a hodnotou 2 500 dolárov. Používali sa na Aljaške.

Prečo vznikli bankovky?

„Nikto by si nepamätal dobrého samaritána, keby mal len dobrý úmysel. Mal tiež peniaze.“ (Margaret Thatcherová)

Ako sa obchod rozrastal, ľudia potrebovali čoraz viac peňazí, ktoré slúžili ako výmenný prostriedok. Preto začali banky a vlády vydávať bankovky, ktoré nedosahujú hodnotu, ktorú predstavujú, nie sú kryté zlatom. Neúmerne zvyšovanie ich množstva spôsobilo v roku 1811 štátny bankrot. V snahe vybudovať jednotný nemecko-rakúsky menový systém sa zaviedol spolkový toliar (plnohodnotné strieborné mince). Priemyselná revolúcia si však vyžadovala zásadnú peňažnú reformu, preto bola v roku 1892 zavedená korunová mena (1 Krone).

Najstaršia existujúca bankovka bola vydaná v Číne, mala rozmer 22,5 x 34 centimetrov. Na jednej strane bolo číslo s kresbou mince, aby ju vedeli použiť aj ľudia, ktorí nevedia čítať. Do Európy priniesol papierové peniaze Marco Polo po svojich cestách v Číne (1275 – 1292). Stretli sa s nepochopením. Európa čínske skúsenosti s papierovými peniazmi využila až o tristo rokov neskôr.

Pri výrobe bankoviek sa používa špeciálny papier, ktorý sa vyrába zo zmesi bavlny a ľanu. Modernjšie technológie využívajú polyméry, čo umožňuje peniazom dlhšie kolovať v obehu. Poškodené a zničené peniaze sa sťahujú z obehu a nahrádzajú ďalšími. NBS a ostatné banky vymieňajú bezplatne všetky poškodené kompletné bankovky euromeny. Výmena nekompletnej bankovky je možná len, ak je k dispozícii na výmenu väčšia časť bankovky. Náhrada za nekompletnú bankovku bude vyplatená podľa veľkosti zvyšku. Poškodené bankovky cudzej meny sa na Slovensku nevymieňajú.

Pred falšovaním sú bankovky chránené skupinou ochranných prvkov. Sú to, napríklad:

- hĺbkotlač (skratky banky ECB), číslo nominálnej hodnoty,
- vodoznak (architektonický motív a nominálna hodnota v nepotlačenej časti),
- ochranný prúžok (pri pohľade proti svetlu vytvára súvislý zvislý tmavý pás vľavo od stredu),
- sýtlačová značka (v pravej hornej časti lícnej strany bankovky, proti svetlu ukáže hodnotu),
- špeciálna fólia s hologramom (pri pohybe bankovky a zmene uhla pohľadu sa mení obrazec),
- zlatistý pruh (v strednej časti umiestnený zlatistý pruh na rubovej strane bankoviek 5 – 20 eur),
- opticky premenlivá farba (v pravom dolnom rohu rubovej strany meniac sa farba hodnoty).

Podrobný prehľad ochranných prvkov eura s názornou ukážkou je možné nájsť na webovom sídle Národnej banky Slovenska, kde sú aj krátke videá.

<http://www.nbs.sk/sk/bankovky-a-mince/slovenska-mena/bankovky/bankovka-1000-sk/1000-sk-ochranne-prvky>

Spôsob uloženia zlata v banke

Majú bankovky a mince budúcnosť?

„Bohatstvo múdremu slúži a hlúpemu vládne.“ (Seneca)

V súčasnej dobe sa čoraz častejšie používajú bezhotovostné peniaze - elektronické peniaze – peniaze uložené v digitálnej podobe na platobnej karte (napríklad v miestnej hromadnej doprave, v školskej jedálni), v mobilnom telefóne (platba cez SMS za lístok MHD, parkovanie) alebo na virtuálnom účte (napríklad pri nákupoch cez internet). Môžeme ich bezhotovostne použiť v ľubovoľnom čase, na rôznych miestach. Kontakt s bankou je elektronický. Je to výhodné pre klienta aj pre banku, ktorá šetrí pracovnú silu a náklady na papierovú komunikáciu. Je to budúcnosť peňazí. Bankoviek a mincí je stále menej, ale ešte dlho budú v našich peňaženkách.

Prvú kreditnú kartu vytvoril Frank X. McNamara po tom, ako si zabudol vziať na večeru s kamarátmi peňaženku. Bola to Diners Club Card z kartónu a na zadnej strane mala uvedených 14 reštaurácií, ktoré ju prijímali. Prvý bankomat postavil škótsky vynálezca John Shepherd-Barron pre londýnsku banku Barclay. Pretože ešte neexistovali plasty, karta sa identifikovala určitou rádioaktivitou, po jej zistení mohli zákazníci zadať PIN.

Prečo je inflácia nepriateľom peňazí?

„Chcete sa stať milionárom? Počkajte si na infláciu.“

Inflácia a deflácia úzko súvisia s hodnotou peňazí. Odrážajú stav a vývoj hospodárenia v krajine. Inflácia znamená všeobecný rast cien, čím sa zníži hodnota peňazí. Opačným javom je deflácia. Ceny v dlhšom období klesajú a hodnota peňazí sa zvyšuje. Prevažne dochádza k znižovaniu hodnoty peňazí. Preto je dôležité zabezpečiť stabilitu meny, ktorá prispieva k vyššej životnej úrovni, znižuje náklady, prospieva zamestnanosti a transparentnosti v ekonomike. Nestabilita môže byť príčinou nepokojov.

Do zavedenia eura bola za stabilitu vlastnej meny zodpovedná každá krajina. Dnes je v Eurozóne táto zodpovednosť na Európskej centrálnej banke (ECB). Je to politicky a štátne nezávislá inštitúcia, ktorá sídli vo Frankfurte nad Mohanom. Jej hlavnou úlohou je udržať infláciu pod hranicou 2 %.

Silná domáca mena znižuje ceny dovážaných tovarov a tovarov, ktoré kúpime v cudzine (napríklad aj cenu dovoleniek). Naopak, sťažuje vývoz tovarov, pretože sú v zahraničí drahšie. Cudziu menu v hotovosti nazývame valuty (peniaze a mince), bezhotovostnú cudziu menu nazývame devízy (šeky, peniaze na účte). Kurzy bežných mien sú v kurzových lístkoch. Vybrané zahraničné meny je možné kúpiť alebo predáť v komerčných bankách. Ostatné sa zvyčajne vymieňajú za svetovú menu v danom štáte.

Príklady:

Ak chceme cestovať do Veľkej Británie, mali by sme si zabezpečiť nejaké peniaze v hotovosti v príslušnej cudzej mene – librách. Ak je kurz libry (valuty predaj) v zmenárni 0,833, za 100 eur dostaneme 83,3 libier ($100 \cdot 0,833 = 83,3$). Vymeníme si 250 eur a dostaneme približne 210 libier.

Ak nám po návrate z Veľkej Británie zostane 100 libier, môžeme ich vymeniť podľa kurzu, za ktorý sa nakupuje cudzia mena. Ak je kurz 0,840, získame 119,05 eur ($100/0,84 = 119,0476$).

Bankovka s najväčšou nominálnou hodnotou v obehu bola v hodnote 100,000,000,000,000,000 (sto triliónov) maďarských Pengő (alebo 100 miliónov B-Pengő, teda Bilion Pengő) v roku 1946. Bankovka v 10x väčšej hodnote (triliardová bankovka) sa už do obehu nedostala.

Ročná miera inflácie 230 miliónov % v Zimbabwe zrušila v roku 2009 národnú menu, zimbabwiansky dolár. Vláda povolila používanie cudzích mien, ako euro, americký dolár aj juhoafrický rand.

Na bankovku 100 miliónov B - Pengő sa nuly nevošli Inflácia v Zimbabwe - 100 mil. ZWD

Slovenská mena

Ako sa vyvíjala slovenská mena?

„Peniaze sú dobrý sluha, ale zlý pán.“ (Francis Bacon)

Rôzne krajiny majú rôzne meny. Napríklad Veľká Británia má libru, Turci líru, Číňania juan, Japonci jen, USA americký dolár alebo Kanadčania kanadský dolár, Česi korunu českú. Vlastnú korunu okrem Čiech používajú v Dánsku, Estónsku, Nórsku, Švédsku, na Islande alebo na Faerských ostrovoch. Korunou sa platilo donedávna aj na Slovensku.

Koruna bola ako mena zavedená na území Slovenska v období Rakúsko – Uhorska (1892). Po osamostatnení Česko – Slovenska (1918) vznikla samostatná mena koruna česko-slovenská (25.2.1919). Počas vojny (1939-1945) ju v prvej Slovenskej republike nahradila koruna slovenská. Najdlhšie sa na našom území používala koruna československá – od druhej svetovej vojny (1945) až do rozdelenia Českej a Slovenskej federatívnej republiky na dva samostatné štáty (1993). 8. februára 1993 koruna československá zanikla a vznikla samostatná slovenská mena slovenská koruna, ktorá bola v platnosti až do roku 2009, kedy bola nahradená eurom.

Najviac používanou v období spoločného štátu Čechov a Slovákov, ktorá bola v obehu 31 rokov, bola 100 korunová bankovka a najviac používaná minca, ktorá platila 36 rokov, bola 1 koruna.

	Koruna rakúsko – uhorská 1892 - 1918
	Koruna česko – slovenská 1919 - 1938
	Koruna slovenská 1939 - 1945
	Koruna československá 1945 - 1992
	Koruna slovenská 1993 - 2008
	Euro od 2009

Prečo na Slovensku platíme eurami?

„Zjednotení v rozmanitosti.“ (motto EÚ)

Prijatie eura 17-timi z 27 krajín Európskej únie predstavuje najvýznamnejšie menové zemetrasenie v histórii. Euro sa stalo oficiálnou menou krajín, ktoré vstúpili do eurozóny, čím sa vzdali svojich národných mien (napr. v Nemecku to bola nemecká marka, v Rakúsku šiling a pod.). V čase vstupu Grécka do eurozóny mala grécka drachma už 2600 rokov – striebornú drachmu používali už v Starom Grécku.

Na Slovensku bolo euro prijaté 1.1.2009, nahradilo slovenskú korunu. Až 91 % obyvateľov Slovenska si myslí, že eurové bankovky a mince sa stali súčasťou nášho života bez komplikácií.

Euro je pre Slovensko dôležitá mena. Je významným dôkazom o európskej integrácii a úlohe Európy vo svetovej ekonomike. Vďaka euru sa nemusia občania ani podnikatelia obávať kurzovej neistoty pri obchodovaní so zahraničím. Euro pritiahlo na Slovensko zahraničných obchodníkov aj výrobcov. Pri cestovaní v Európe nemusíme meniť peniaze a prepočítavať ceny, ani rozmýšľať o tom, čo s cudzou menou, ak nám ostali bankovky a mince.

Euro je už 10 rokov silnou svetovou menou. Jej sila závisí od stavu ekonomiky v Európskej únii. Preto všetky krajiny musia zodpovedne hospodáriť, aby spoločnú menu neohrozili.

Dajú sa staré platidlá vymeniť alebo použiť?

„Príliš mnoho ľudí utráca peniaze, ktoré nezarobili, za veci, ktoré nepotrebujú, aby urobili dojem na ľudí, ktorých nemajú radi.“ (Will Smith)

Slovenské koruny už nie sú platidlom. Sú to neplatné bankovky a mince. V období od 1. januára 2009 do 31. decembra 2009 sa dali vymieňať za euro bezplatne vo všetkých bankách. Staré mince je možné vymeniť za eurá v Národnej banke Slovenska do konca roka 2013. Od roku 2014 to nebude možné. Staré bankovky bude možné vymeniť za eurá v Národnej banke Slovenska aj v budúcnosti, bez časového obmedzenia. Mince, bankovky a platidlá nájdené po predkoch môžu mať aj zberateľskú hodnotu.

Aká je euromena?

„Kto nemá peniaze je chudobný, kto nemá priateľa je chudobnejší, kto nemá srdce je najchudobnejší.“ (J. K. Tyl)

Na bankovkách sú vyobrazené mosty a okná v architektonických štýloch Európy, ktoré symbolizujú otvorenosť a vzájomné spájanie. Všetky mince majú jednu stranu rovnakú a na druhej sú vyobrazené symboly typické pre jednotlivé krajiny. Všetky mince aj bankovky sú platné vo všetkých krajinách. Každá bankovka je pred falšovaním chránená skupinou ochranných prvkov, ktoré pozorným občanom môžu napomôcť pri overení pravosti.

Okrem bežných minci vydávajú krajiny pri rôznych príležitostiach pamätné mince, ktoré sú rovnocenné s ostatnými mincami, nemusia ich však akceptovať v zahraničí. Zlaté a strieborné pamätné mince majú zberateľskú hodnotu a obsahujú určité množstvo drahého kovu. Takéto mince môžu ako platidlo odmietnuť aj na Slovensku. Pre prijímanie eurovej hotovosti platí tiež právo neprijať pri jednej platbe viac ako 50 kusov eurominci.

Čo vieme o slovenskej korune?

„Nehľadaj veľké bohatstvo, ale také, aké môžeš získať čestne, využiť striedmo, rozdať veselo a opustiť v spokojnosti.“ (Francis Bacon)

Priemyselná revolúcia si v roku 1892 vyžiadala v Rakúsko - Uhorsku zavedenie korunovej meny, ktorá bola založená na zlato (1 koruna = 100 halierov). Zo zlata boli hodnoty 10 a 20 korún, nižšie nominálne hodnoty boli zo striebra, niklu alebo bronzu. Naďalej ako obchodné mince slúžili kremnický a rakúsky zlatý dukát, ktoré sa v tom čase už nerazili. Novovzniknutý samostatný štát 25.2.1919 uzákonil novú menu korunu česko-slovenskú. V

období Slovenského štátu bola platnou menou, okrem mnohých iných mien (platili protektorátne, ríšskonemecké, maďarské, poľské platidlá, ale i vojenské poukážky), aj koruna slovenská. Po druhej svetovej vojne ju nahradila koruna československá. V júni 1953 došlo k menovej reforme, kedy nová koruna československá bola vymieňaná v pomere 1:5 u súm do 1 500 (starých) Kčs, vyššie sumy boli vymieňané v pomere 1:50. Najvýznamnejšou zmenou meny bol prechod na euro, ktorý nám umožnilo členstvo Slovenska v Európskej únii. Podobne ako v iných krajinách, aj na Slovensku sa vydávali pamätne mince, ktoré sa dajú použiť ako platidlo.

Aký význam má zavedenie eura?

„Peniaze sú najväčším zdrojom stresu! O peniaze sa bojíme viac, ako o svoje zdravie alebo manželstvo.“

Euro sa stalo symbolom Európy. Pre vstup do Eurozóny musela každá krajina splniť náročné kritériá, na ktorých sa EÚ dohodla v Maastrichtskej zmluve v roku 1992. Tieto kritériá mnohé krajiny ešte nespĺnili a na členstvo v menovej únii čakajú. Dnes používa euro viac ako 330 miliónov ľudí od Stredozemného mora až po severný polárny kruh. Euro je po americkom dolári najviac obchodovateľnou menou na svete a druhá najrozšírenejšia rezervná mena na svete. Používa sa na devízových trhoch asi pri 40 % denných transakcií, v eurách je uložených približne 26 % všetkých svetových rezerv.

Zavedenie eura na Slovensku má tieto výhody:

- Odstránilo sa kurzové riziko v zahraničnom styku – obchoduje sa priamo v eurách.
- Zníženie transakčných nákladov pri obchodovaní so zahraničím – neplatia sa prevody z jednej meny na druhú, poistenie proti kurzovému riziku a s tým súvisiace náklady.
- Vyššia odolnosť voči menovým krízam – silnejšia mena je zvyčajne stabilnejšia.
- Rast medzinárodného obchodu – pre obchodníkov je zaujímavé stabilné prostredie.
- Zvýšenie zahraničných investícií – pre investorov je stabilita dôležitá.
- Rýchlejší hospodársky rast – prináša rozvoj obchodu a príliv investorov.

K nevýhodám eura patrí:

- Slovenská ekonomika je závislá na ekonomike EÚ.
- Členstvo v Eurozóne môže súvisieť so spoločnými problémami a záväzkami (napr. „euroval“).
- Strata nezávislosti v menovej politike.
- Pokles výnosov bánk zo zmenárenskej činnosti.
- Strata kurzu ako stabilizačného nástroja.
- Možné odlišné záujmy členských krajín.

Hodnota peňazí

Aká je hodnota peňazí?

„Pre Váš život, vzťahy, šťastie a budúcnosť je nevyhnutné porozumieť peniazom,... naučiť sa ich zarobiť a udržať.“ (R. G. Allen)

Jedným z dôvodov, prečo vznikli peniaze, bolo aj to, že iné platidlá nemali jasné označenie hodnoty. Dokonca sa hovorí, že aj písmo vzniklo preto, aby mohli ľudia zaznamenávať obchody a dlhy. Hodnota peňazí vyjadrená číslom na bankovke alebo minci sa nazýva nominálna hodnota.

Hodnota peňazí nie je stála. Za rovnakú sumu peňazí však v rôznom období nekúpime zvyčajne rovnaké množstvo tovaru. Veľkým nepriateľom peňazí je inflácia, ktorá znehodnocuje peniaze. Inflácia spôsobuje rast cien a zníženie hodnoty peňazí. Uvedieme dva príklady:

Cena tovarov v čase zvyčajne stúpa. Príkladom môžu byť potraviny. V 70-tych rokoch minulého storočia stál jeden rožok 30 halierov (asi 1 cent), dnes má cenu asi 6 centov. Za sumu, ktorú dnes dáme za 10 rožkov by vaši rodičia (prarodičia) kúpili 60 rožkov.

Znamená to, že hodnota peňazí klesá. Príkladom môže byť nákup auta. Ak v 90-tych rokoch bola priemerná mzda 3 000 korún a osobný automobil stál 60 000 korún, na kúpu auta bolo potrebných 20 plátov. Ak dnes stojí auto 20 000 € a chceli by sme si ho kúpiť za 20 plátov, museli by sme zarobiť mesačne 1 000 eur. Priemerná mzda je však približne 770 eur, preto na kúpu automobilu potrebujeme takmer 26 plátov. Preto je potrebné ušetriť peniaze rozumne investovať, alebo uložiť v banke, kde sa k vkladu pripisuje úrok.

Každý štát môže mať vlastnú menu (vlastné bankovky a mince). Vo svete je preto veľmi veľa rôznych mien s veľmi rôznou hodnotou. Na výmenu jednej meny za druhú sa stanovuje menový kurz. Pri cestovaní do inej krajiny, je potrebné zabezpečiť si peniaze v danej mene. Výmena prebieha na základe výmenného kurzu.

Aká je budúcnosť peňazí?

„Keď ovplyvňujeme naše bohatstvo, sme voľní a bohatí. Ak ale majetok ovplyvňuje nás, sme chudáci.“ (Edmund Burke)

I keď ľudia už vymýšľali spôsoby, ako žiť bez peňazí, nepodarilo sa dokázať ich zbytočnosť. Mení sa len ich podoba, ale stále ich používame. Stále viac používame bezhotovostné a elektronické platenie. Napriek tomu sa objavujú nové formy hotovostných peňazí z plastu – používa ich niekoľko krajín, napríklad Austrália, ale aj Rumunsko a najnovšie aj Kanada.

V súčasnosti existuje niekoľko foriem peňazí:

- papierové peniaze - bankovky, sú to peniaze v hotovosti, nazývajú sa aj obeživo, slúžia na platenie „z ruku do ruky“ (tovar za peniaze) vydáva ich centrálna banka v štáte,
- kovové peniaze - mince – sú to zvyčajne nižšie hodnoty peňazí, slúžia na platenie v hotovosti,
- bankové peniaze – sú to peniaze uložené v banke, voláme ich depozitné peniaze - sú určené na bezhotovostné platby, platby sa evidujú na účte a potvrdzujú výpisom, môžeme ich zmeniť za hotovostné peniaze, ak ich vyberieme z banky.

Plastová bankovka - rumunský leu

Honkongský plastový dolár

Austrálska plastová bankovka

Kanadská plastová bankovka

Je cena za vzdelanie vysoká?

„Myslíte si, že vzdelanie je nákladné. Vyskúšajte si nevedomosť.“ (Dolf de Roos)

Snom každého človeka je robiť v živote to, čo ho baví a zarobiť dostatok peňazí pre svoju existenciu. Častou príčinou, prečo sa sny nesplnia, je nízke vzdelanie a tým aj nízka schopnosť zamestnať sa. Ako zvýšiť svoje šance? Stačí sa trochu zamyslieť a poobzerať okolo seba.

Ak sa mladý človek ponáhľa po škole do práce, nepokračuje v štúdiu na maturitnom odbore, síce začína rýchle zarábať, ale jeho šanca na dlhodobé zamestnanie je oveľa menšia, ako u spolužiaka, ktorý ďalej študuje a zamestná sa o pár rokov neskôr. Najviac nezamestnaných je dlhodobo z radov tých, čo nemajú vzdelanie, alebo majú najnižšie vzdelanie.

Okrem toho nemá veľké možnosti, ako zvyšovať svoju mzdu. Stredoškolské vzdelanie zvyšuje šancu zamestnať sa, vysokoškolské vzdelanie navyše zlepšuje vyhliadky na vyššiu mzdu. Vzdelanie predstavuje trvalú hodnotu. Stačí si už len vybrať správnu školu a sny sa môžu plniť.

ZÁKLADNÁ ŠKOLA

PRÁCA

ZÁKLADNÁ ŠKOLA

STREDNÁ ŠKOLA

VYSOKÁ ŠKOLA

PRÁCA

A čo s tým majú spoločné peniaze?

Umožňujú nám porovnať, čo získame a čo stratíme vo finančnom vyjadrení počas štúdia a čo získame alebo stratíme v budúcnosti.

Každé štúdium niečo stojí, ale máme mnoho spôsobov, ako peniaze na štúdium získať (od rodičov, z vlastných zdrojov, od štátu – štipendium, študentská pôžička, vlastným pričinením – brigáda, od banky). Okrem priamych financií podporuje štát študentov tým, že platí školám príspevky na štúdium, rodičom dáva rodinné prídavky a umožňuje daňové odpočty, platí za študentov zdravotné poistenie, umožňuje študentom daňové úľavy.

„Chodíme do školy, aby sme získali odbornosť, ako pracovať pre peniaze. Podľa môjho názoru je dôležité sa aj naučiť, ako môžu peniaze pracovať pre nás.... Vzdelanie a múdrosť týkajúce sa peňazí sú dôležité.“ (R.T. Kiyosaki „Bohatý otec, chudobný otec“)

Je investovanie do vzdelania výhodné?

„Investície do vedomostí nesú najvyššie úroky“ (Benjamin Franklin)

„Ľudia s vyšším vzdelaním majú vyššiu mzdu, ako aj mieru zamestnanosti. Kým miera zamestnanosti obyvateľov so základným vzdelaním nepresahuje na Slovensku v žiadnej vekovej skupine 51 %, obyvateľov vo veku od 40 do 54 rokov s vysokoškolským vzdelaním je zamestnaných viac ako 90 %. V prípade priemernej mzdy sú rozdiely taktiež výrazné. Napríklad vo vekovej skupine od 35 do 39 rokov človek s vysokoškolským vzdelaním zarába takmer dvakrát viac ako človek so stredoškolským vzdelaním a až dvaapokrát viac ako primárne vzdelaný.“ ...Slovensko je po Českej republike druhou krajinou s najvyšším vnútorným výnosom, ktorý je pre muža 22 % a pre ženu 19 %.

Zdroj: Inštitút finančnej politiky, Ministerstvo financií SR - „Investovať do vzdelania sa oplatí“

Máme dostatok peňazí?

„To je zvláštne, ako hrst' mincí urobí biedu znesiteľnejšou.“ (George Bernard Shaw)

Štúdie Svetovej banky poukazujú na obrovské príjmové nerovnosti vo svete, ktoré vedú k extrémnym rozdielom v životných podmienkach obyvateľov v rozvinutých aj rozvojových krajinách. V rokoch 1981 až 2001 sa podiel obyvateľov zemeľe žijúcich v extrémnej chudobe znížil takmer o polovicu. Prvýkrát v histórii klesol aj absolútny počet ľudí žijúcich za menej ako dolár denne vo všetkých rozvojových krajinách, a to z 1,5 miliardy ľudí v roku 1981 na 1,1 miliardy ľudí v roku 2001. V rozvinutej spoločnosti za ľudí ohrozených chudobou považujeme tých, ktorí sú sociálne znevýhodnení (bývalí väzni, dôchodcovia, deti z detských domovov, dlhodobo nezamestnaní), ale aj rodiny, kde jeden rodič žije s jedným a viac deťmi, alebo dvaja rodičia žijú s tromi a viacerými deťmi.

Relatívny pohľad na chudobu nám nestačí. Konštatoval to i F. A. von Hayek: „Keď 10 percent ľudí s najnižšími príjmami označíme ako chudobných, tak tu nejakí chudobní budú vždy, lebo vždy bude niekto tvoriť tých 10 percent.“ Ako ukazovateľ chudoby využijeme peniaze.